

STUDIJNÍ ARCHY 7.

Červen
1953

Vydává Křesťanská akademie v Melbourne.
Adr. 519 Dryburgh St., Nth Melbourne, Vic.

Dr. B. Kadlec, O.P.

M R A V N Í Ř Á D.

Celý vesmír je stvořen, aby zrcadlil boží dokonalost, boží krásu, aby zpodoboval Boha. Bůh je totiž jediná veličina, jediná hodnota, jsoucno, dobro, jen on je krásný atd. Mohou existovat (a existují) jsoucna od něho odlišná a ona jsou též dobrá a krásná, jsou též hodnotná a veličinou, ale jsou závislá na jeho dobrotě jako světlo měsíce na slunci. On je stvořil, udržuje v bytí a nesou stopu jeho dokonalosti. Nezávisle na něm nic nemůže existovat. On je zdrojem všeho bytí a života a hodnoty.

Náš vesmír a jeho běh a zákony není jediným možným obrazem Boha, Bůh může stvořit nekonečné množství jiných vesmírů. Neboť jeho dokonalost je zobrazitelná a participovatelná nekonečným počtem způsobů. Bůh však svobodně zvolil náš vesmír s jeho povahou a jeho zákonitostí, aby zrcadlil a vyjadřoval jeho dobrotu a krásu tímto způsobem (tomu zobrazení a vyjádření Boží velikosti, krásy, dobroty se říká "vnější sláva boží" - říkáme, že svět je stvořen k boží slávě).

Bůh svět plánoval a má o něm ideu. Nakolik se věci přibližují boží ideji, natolik jsou reálné, natolik existují, natolik mají hodnotu a jsou dobré a krásné. A natolik jsou i šťastné. Každé jsoucno je šťastné nakolik je dokonalé samo sebou, nakolik se plně rozvine, plně realizuje, plně odpovídá Boží ideji sebe sama (plánu sebe sama). Nesvobodná jsoucna nutně odpovídají Božím ideám a jsou proto dokonalá a krásná. Svobodná jsoucna (člověk) jsou sice dokonalejší, poněvadž vybavena inteligencí a autonomií, ale mají i risiko, že selžou a odeprou ztotožnit se s Boží idejí sebe sama, odeprou být tím, čím je Bůh plánoval, být sami sebou.

Člověk však není Bůh, není tvůrčí a není zdrojem jsoucna a hodnoty na Bohu nezávislém. A proto činí-li ze svého života něco jiného než Bůh plánoval a přikázal mu, to co činí mimo Boží plán, není nějaká jiná hodnota, byť heterogenní Božímu plánu, nýbrž je prázdnotou je ne-jsoucno, ilusí, dírou v krásě vesmíru. Je chybicím kolečkem, nebo chybicí buňkou, větrným zámekem.

Boží plán o běhu světa, plán podle něhož se události a činy ve světě mají rozvíjet, nazývá se Věčný zákon. Věčný zákon (lex aeterna) je v Bohu samém, lépe řečeno je identický s Bohem, neboť Bůh je naprosto jednoduchý a není v něm různých složek a konstituent. Bůh je věčný zákon. Jen my pro naše deficientní, nedokonalé poznání, mluvíme-li o něm, musíme si ho "analyzovat" a mluvit o něm s dílčími aspekty, které si vypůjčujeme z mnohotvárného, nedokonalého, složeného světa, v němž žijeme a o němž jediné máme zkušenosti (o Bohu zatím nemáme).

Věčný zákon je participován ve světě. V nesvobodné přírodě sama přirozenost jednotlivých věcí, její tendence, síly, vlastnosti, jsou participací Věčného zákona a pracují neomylně. ("přírodní zákony biolo-

gické a fyzikální a chemické). V člověku je věčný zákon participován ve formě t.zv. přirozeného (ne přírodního!) zákona. Ten se projevuje ve formě svědomí. Svědomí nám diktuje o mravní hodnotě našich skutků. Říká, co je neušlechtilé a co je ušlechtilé, co je povinnosti a co je zakázané. Nebere však člověku svobodu, nenutí ho.

Svědomí není nějaký iracionální pud. Je úkonem rozumové povahy. Jen první principy (několik velmi jednoduchých a všem lidem zřejmých mravních axiomů) jsou v nás "kvasi-instinktivně", jsou zvláštním habitem, kterému Řekové říkali synderesis nebo synteresis. Ale závěry a důsledky z nich dovozujeme rozumovou úvahou, mravními soudy. (Kdo má mravní zkušenost, t. j. kdo si osvojil ctnosti, nepotřebuje už ani soudů, jedná více méně intuitivně).

Mravně dobré činy = realita, pravda = činy, které mají hodnotu a které vedou k cíli a v poslední instanci ke kráse a dokonalosti celého vesmíru (a především dokonalému rozvoji a naplnění člověka, který je stvořen Bohem s větší krásou a dokonalostí a posláním než celý nerozumný vesmír dohromady). Činy mravně špatné = iluzorní prostředky k cíli. Jsou mezerou, něčím co de facto nemá hodnotu a nikam nevede a k štěstí nemůže člověka dovést. Jsou v nesouhlasu s Božím plánem a poněvadž my nejsme sto být tvůrci hodnot a jsoucna nezávisle na Bohu, nemají v sobě hodnoty, jsoucna ani dobra.

Rozdíl nerozumné přírody a člověka je, že zatím co nerozumná jsoucna mají svou linii vymezenou do posledního detailu, člověk má předepsanou jen zásadní linii, ale v jejím rámci má mnoho možností volby. (Z daných elementů, stavebních kamenů může vybudovat množství staveb a všechny mohou být zákonité a dobré a zrcadlením Boha, zdroje všeho bytí a vši hodnoty. (Toto je vlastně podstata svobody. Volba mezi dobrem a zlem není podstatou svobody, jak si mnoho lidí mylně myslí. Ta je jen vedlejším "produktem" svobody, jejím nutným riskantním důsledkem u člověka na zemi. V nebi však tohoto rizika nebude a přece budeme svobodni. A Bůh, který je nejsvobodnější, nemá tohoto rizika).

Zatím tedy jsme vyložili

V ě č n ý z á k o n
(Boží plán na řízení vesmíru)

participován

v nerozumné přírodě
přírodním zákonem
a to bez poznání. Automaticky

v člověku
přirozeným zákonem
který poznáváme rozumovou
činností a svobodně jej uskutečňujeme, nebo se mu
vzpříčíme

Určitý úsek přirozeného zákona se nazývá "přirozené právo". Je to onen úsek, který se týká ctnosti spravedlnosti a tedy zevních vztahů lidí navzájem.

Přirozený zákon

Mravní zákon v užším smyslu

(všecky ctnosti kromě spravedlnosti)

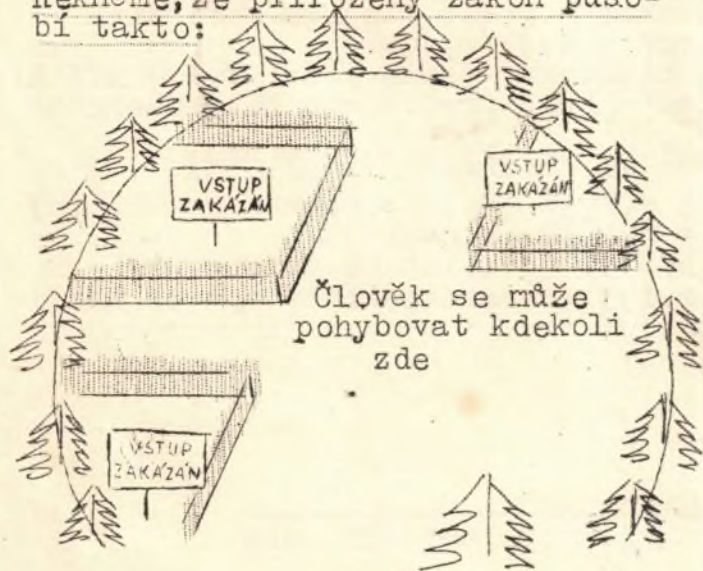
Přirozené právo

(spravedlnost=povinnost k bližním, t.j. jednotlivcům i celku)

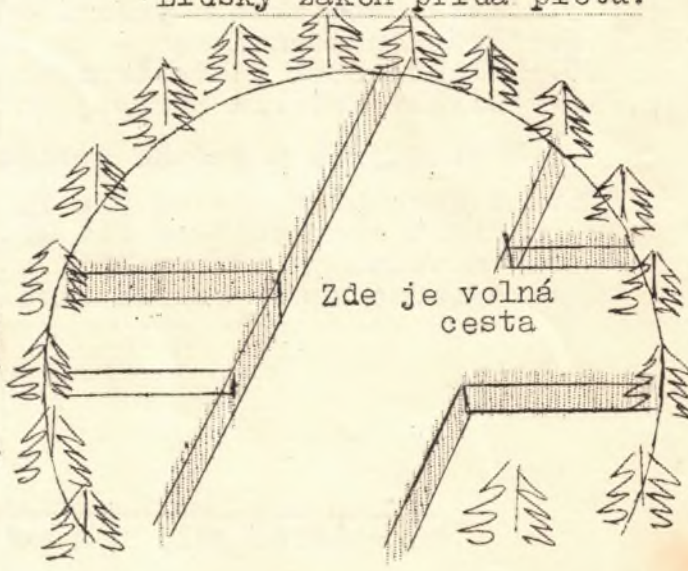
Oboje je homogenní, jde jen o praktické dělítko, (podobně jako dělíme chemii na organickou a anorganickou). Kantova odluka práva a mravnosti je omylem.

Jak jsem už řekl, člověk nemá předepsanou přesnou "maršrutu" jako mechanická příroda, nebo biologický svět. Člověk má přirozeným zákonem vymezené hranice, které nesmí překročit (jde-li za ně, jedná marně, neplodně, protipřirozeně, páše na sobě násilí, zvrhlost, ubližuje si a uráží Boha), ale uvnitř těch hranic má značnou svobodu. Nesmíme si představovat nějaké factum, které musíme puntičkářsky sledovat. To není Boží zákon uložený svobodným tvorům. Ale právě proto, že přirozený zákon je jen generální a rámcový, a že člověk je tvor společenský, žijící v konkrétních společenských útvarech, které mají své potřeby a svá hlediska, je třeba omezit dále lidskou volnost (ne svobodu). A k tomu jsou pozitivní zákony.

Řekněme, že přirozený zákon působí takto:

Lidský zákon přidá plotů:

Přirozený zákon nepočítá (a nemůže) se všemi společenskými formami, územními poměry, hospodářskými podmínkami atd., je jen rámcovou normou. A každá zákonitá autorita lidská je Bohem delegována doplnit a přesněji vymezit jeho zákon. Lidský zákonodárce je vpravdě nástrojem Boží prozřetelnosti a jeho zákon je součástí mravního řádu a váže ve svědomí jako váže přirozený zákon. Bůh k nám mluví nejen přirozeným zákonem ale i opatřeními a zákony a nařízeními lidských autorit. Bůh jedná podobně i v jiných oborech života (než je mravní řád): Něco koná přímo, bezprostředně, něco pomocí instrumentálních kaus (a to buď nesvobodných, které jsou jen mechanickými vykonavateli jeho vůle, nebo svobodných, jako je lidský zákonodárce).

Ovšem rozdíl mezi přirozeným a pozitivním zákonem je, že co je zakázáno přirozeným zákonem, je zakázáno poněvadž je špatné (špatné samo v sobě, od počátku a nenapravitelně).

Co je zakázáno lidským pozitivním právem je mravně špatné jen poněvadž je to zakázáno. (Než to bylo zakázáno, špatné to nebylo). T.j. z dvou či více možných cest k cíli, které jsme si mohli svobodně volit, zákonodárce nám vymezí jen jednu nebo dvě a ostatní prohlásí za nežádoucí a zakázané. A my jsme mravně povinni respektovat jeho zákon. Lidský zákonodárce omezuje naši volbu, vylučuje tak určité úkony, které si ce nejsou od počátku mravně špatné (to by byly zakázány přirozeným zákonem), ale které jsou riskantní a a mohou ohrozit zájem druhých. Lidský zákonodárce toliko chrání člověka před člověkem. Jeho zákony nechraňují člověka i před sebou samým, jako některé Boží zákony.

Co dodá lidskému zákonu sílu, účinnost a závaznost, je přirozený zákon, jakož je zpřesněním a doplněním etc. A proto je-li lidský zákon proti přirozenému právu (Nespravedlivý), není zákonem a není závazný. Je zneužitím zákonodárné moci. K tomu Bůh nedelegoval svou moc lidské autoritě, k tomu ji nedal ve své prozřetelnosti. Tu nejednal zákonodárce jako nástroj Boží spravedlnosti, nýbrž jako hříšník.

ooooo O ooooo

Dosud vyšly tyto Studijní archy Křesťanské akademie:

- č.1. - "Sv. Cyril a Metoděj" - podle prof. Dr. J. Olšra, S. J.
- č.2. - "Katolická akce" - Dr. Alexander Heidler
- č.3. - "Katolická akce a politická akce" - podle Jacques Maritaina
- č.4. - "Transsubstanciace" - Dr. Bernard Kadlec, O. P.
- č.5. - "Vlastnictví s křesťanského hlediska" - podle prof. Dr. J. Hoeffnera
- č.6. - "Církev katol. a evrop. jednota" - podle prof. H. van Waeyenbergha

Následující papežské sociální encykliky jsou v tisku:

- "Diviní Redemptoris" - od Pia XI. z r. 1937 (o bezbožeckém komunismu)
- "S palčivou starostí" - od Pia XI. z r. 1937 (o nacismu)
- "Rerum novarum" - od Lva XIII. z r. 1891 (o dělnické otázce)
- "Quadragesimo anno" - od Pia XI. z r. 1931 (o spravedlivém společ. řádu)